

GJALLARHORNET

Utges av Svenska Arkeologiska
Samfundet

Årgång 28. Nr.1. 2008

SVENSKA ARKEOLOGISKA SAMFUNDETS ÅRSMÖTE 2008

Plats: Hörsalen, Kulturen i Lund.

Tid: Torsdagen den 24 april, kl. 18.00.

Dagordning för årsmötet

1. Mötets öppnande
2. Frågan om mötets behöriga utlysande
3. Fastställande av dagordning
4. Val av mötesordförande, mötessekreterare samt två justeringsmän tillika rösträknare
5. Upprättande och justering av röstlängd
6. Verksamhetsberättelse (utdelad)
7. Bokslut (utdelad)
8. Revisionsberättelse
9. Frågan om ansvarsfrihet för styrelsen
10. Styrelsen förslag till budget för 2008 (utdelad)
11. Val av övriga styrelseledamöter (ett år) och suppleanter (ett år)
12. Val av två internrevisorer och två revisorssuppleanter
13. Fastställande av eventuella avgifter
14. Meddelande om beslut om stipendier ur Rosa och Valter Tengborgs stipendiefond

15. Ärenden väckta av ledamöter

16. Övriga frågor

17. Mötets avslutande

OBS! Förslag som ledamot vill ha behandlat på årsmötet lämnas till styrelsen i god tid före årsmötet. Har du sådana förslag maila eller posta dem senast 26 mars till ordföranden Tore Artelius, Riksantikvarieämbetet, UV Väst, Kvarnbygatan 12, 431 34 Mölndal, e-post tore.artelius@raa.se.

ARKEOLOGMÖTET 2008.

Svenska Arkeologiska Samfundet arrangerar i samverkan med Institutionen för arkeologi och antikens historia vid Lunds universitet **det åttonde Svenska Arkeologmötet den 24-25 april 2008 i Lund**

FRAMTIDENS ARKEOLOGIER – TENDENSER OCH VISIONER

**Lokal: Kulturen i Lund, auditoriet,
Tegnérsplassen**

Program

Dag 1, torsdag 24 april

Kl. 09.00-09.30 Kaffe

Kl. 09.30-09.45 Varmt välkomna
Tore Artelius

Kl. 09.45-10.00 Inledning
Elisabeth Rudebeck

**Kl. 10.00-13.30: Framtidens stora
berättelser**
Moderator Elisabeth Rudebeck, Lund

Nedmonteringen och omprövningen av invanda historiska berättelser, arkeologiska perioder och begrepp har blivit alltmer framträdande inom arkeologin. Det sägs att de stora berättelsernas tid är över. Regionala och lokala perspektiv har kommit att dominera och ersätta den stora berättelsen och därmed har kulturell variation i tid och rum kommit att belysas på helt annat sätt än tidigare. Samtidigt fortsätter bl.a. genetiker, evolutionsbiologer och kognitionsforskare att ge oss stora berättelser om ursprung och utveckling. Vad händer om arkeologin

överger de stora berättelserna? Finns det risk att de gamla berättelserna återkommer? Kan vi förklara samtiden och förstå historien genom de fragment som regionala berättelser erbjuder? Behöver vi nya stora berättelser om natur och kultur, kollektiva sammanhang, globalisering och mänskliga relationer? Vad kommer framtidens stora berättelser att handla om?

10.00-10.30

**En ny kulturell grammatik? Om
behovet av stora berättelser.**

Professor Birgitta Svensson, Etnologi,
Stockholm

10.30-11.00

De små berättelserna blir stora.

Professor Stig Welinder, Arkeologi,
Härnösand

11.00-11.30

Den aktuella antiken?

Professor Gullög Nordquist, Antikens
kultur och samhällsliv, Uppsala

11.30-12.00

De stora berättelsernas återkomst?

Professor Anders Andrén, Arkeologi,
Stockholm

Kl. 12.00-13.00

**LUNCH till självkostnadspris
(Tegnérsmatsalar)**

Kl. 13.00-13.30

Diskussion

Framtidens stora berättelser

Kl. 13.30-17.30: Framtidens perspektiv – från vilket håll?

Moderator Bodil Petersson, Lund.

Elitperspektiv på den profana makten och den fornskandinaviska religionsutövningen har under senare år stått i fokus i flera forskningsprojekt och publikationer i Sverige. Perspektivet lockar inte bara forskare, utan också media och starka kommersiella intressen. Är ”den ordinära människans” liv och religion mer ointressant eller svårare att hantera, forska om och kommunicera? Vad händer om statsbildningsprocesser betraktas utifrån ett landskapsperspektiv? Eller om den hellenistiska perioden betraktas i ljuset av hur maskulinitet konstruerades socialt? Hur kan naturvetenskapliga perspektiv belysa människors skiftande levnadsvillkor? Hur tänkte man förr om framtidens arkeologi?

13.30-14.00

Bortom den stora berättelsen.

Fil dr Anna Lihammer, Arkeologi, Stockholm

14.00-14.30

Uppåkra – dåtid, nutid, framtid.

Karl-Magnus Lenntorp, Kulturen Lund.

14.30-15.00

Modern maskulinitetsteori och antik litteratur. Menandros och Theofrastos som exempel.

Fil mag Henrik Berg, Antikens kultur och samhällsliv & Genusvetenskap, Uppsala

Kl. 15.00-15.30

KAFFEPAUS

15.30-16.00

Landskap i förändring: Paleoekologi och aktuella miljöfrågor.

Docent Per Lagerås,

Agrarhistoria/Paleoekologi, Lund

16.00-16.30

Människan i centrum.

Fil dr Caroline Arcini, Medicinsk vetenskap/Osteologi, Lund

16.30-17.00

Arkeologins framtid i historien.

Fil dr Ola W. Jensen, Arkeologi, Stockholm

Kl. 17.00-17.30

Diskussion

Framtidens perspektiv – från vilket håll?

Kl. 18.00-19.00

Svenska Arkeologiska Samfundets årsmöte.

Gäller Samfundets ledamöter och hålls på Kulturen i Lund, Hörsalen.

Kl. 19.30

Gemensam middag på Restaurang i Lund (obs! föranmälan krävs)

Dag 2, fredag 25 april

Kl. 09.00-13.00: Arkeologiernas roll i framtiden

Moderator Tore Artelius, Göteborg.

När kommer arkeologer återigen att ta plats i debatten om samhällets generella utveckling? Vilka arkeologier kommer att finnas i framtiden och vilka roller kommer de att ha i samhällsbygget? Vilka konsekvenser får den alltmer marknads-

beroende arkeologin för en god kunskapsuppbyggnad? Kan en marknadsanpassad kulturmiljövård förenas med tanken om mänsklighetens gemensamma kulturarv? Vem ska äga det förflutna? Innebär nya kommunikationskanaler på sikt också nya arkeologier? Vad betyder globaliseringen för arkeologins möjligheter att beskriva människan och påverka samtiden på positivt vis?

09.00-09.30

Kulturminister Lena Adelsohn

Liljeroth, Stockholm

(föredragstitel ej bestämd)

09.30-10.00

Avdelningschef Jan-Gunnar Lindgren,

Kulturmiljöavdelningen,

Riksantikvarieämbetet, Stockholm

(föredragstitel ej bestämd)

Kl. 10.00-10.30

KAFFEPAUS

10.30-11.00

Framtidens arkeologi: Fri forskning och kumulativ kunskap.

Professor Kerstin Lidén, Laborativ Arkeologi, Stockholm

11.00-11.30

Framtidens arkeologi – mellan prognos och utopi.

Professor Jarl Nordbladh, Arkeologi, Göteborg

11.30-12.00

Makten över minnet – igår, idag, i morgon. Ett idéhistoriskt perspektiv.

Professor Sven-Eric Liedman, Idé- och lärdoms historia, Göteborg

12.00-12.30

Diskussion

Arkeologiernas roll i framtiden.

12.30-13.00

Avslutning

Tore Artelius, Göteborg, ordförande i Svenska Arkeologiska Samfundet

VÄLKOMNA TILL LUND i april 2008!

Praktisk information

Hitta dit

Arkeologmötet 2008 kommer att äga rum i Kulturens auditorium i Lund. På

Kulturens hemsida

<http://www.kulturen.com/> finns

vägbeskrivning enligt följande:

Kulturen ligger vid Tegnérplatsen i Lund, ett stenkast från domkyrkan. Kommer ni i bil så finns det flera parkeringar på cirka 10 till 15 minuters promenad från museet. Enklast är förstås att skippa bilen och ta tåg eller buss. Öresundstågen, X2000 och Pågatågen samt flygbussarna och Swebus stannar vid Lunds järnvägsstation. Och Skånetrafikens bussar stannar vid Bankgatan och Botulfsplatsen i stadens centrum.

Kostnadsalternativ

- Konferensdeltagande samt kaffe och kaka/fralla vid 3 tillfällen under konferensen: 150 kronor
- Konferensdeltagande samt kaffe och kaka/fralla vid 3 tillfällen samt deltagande i gemensam middag på restaurang på torsdagskvällen: 350 kronor

Anmälan

Anmälan görs via e-post till Majliss.Johnson@ark.lu.se senast den 28 mars 2008. Det går även att skicka brev med anmälan till:

Majliss Johnson,
Institutionen för arkeologi och antikens historia,
Lunds universitet, Box 117,
221 00 Lund

OBS! VIKTIGT!

- I anmälan ska anges vilket kostnadsalternativ som önskas, samt om man är vegetarian eller allergisk mot något.
- Anmälan bekräftas genom inbetalning av konferensavgiften 150 eller 350 kronor på Svenska Arkeologiska Samfundets PlusGirokonto i Nordea: kontonummer 35 12 10-0. Skriv på talongen/i meddelandet: **Arkeologmöte 2008, och kom ihåg att ange för vem avgiften betalats in!**
- Betalningen skall ha inkommit **senast den 28 mars 2008.**

Övernattning

Detta ordnar varje deltagare själv. Tips på övernattningsställen i Lund finns på Lunds kommuns hemsida: www.lund.se under rubriken "Turist och kongress".

Där kan du också boka Online.

Det finns flera alternativ, från billiga till omåttligt luxuösa. Här är några exempel:

Centrala alternativ, 5-10 minuters promenad till Kulturen:

- STF Vandrarhem Tåget vid järnvägsstationen
- Hotell Ahlström, Skomakaregatan 3
- Gräddhyllan, Bytaregatan 14
- Hotell Oskar, Bytaregatan 3
- Hotell Concordia, Stålbrogatan 1

Längre från centrum, 15-25 minuters promenad till Kulturen:

- First Hotel, Planetstaden, Dalbyvägen 38
- Scandic Star, Glimmervägen 5
- Hotell Sparta, Tunavägen 39

Åke Hyenstrand och "Arns rike"

I artikel i Gjallarhornet 2007:4 (Tore Artelius) och i bl a Dagens Nyheter 19 december 2008 (David Damell, Gustaf Trotzig, Nils Ringstedt) har Åke Hyenstrands insatser som banbrytande arkeologisk forskare inom bebyggelsearkeologin understrukits. För Gjallarhornets läsare kan det dessutom vara på sin plats att nämna att Åke åren 1981-1983 var ordförande i Svenska Arkeologiska Samfundet. I många år var Åke också aktiv i styrelsen i Svenska Fornminnesföreningen som en av två vice ordförande.

En sida av Åkes mångkunnighet har dock inte belysts – nämligen hans engagemang för hembygden. Sedan Åke bosatte sig i Västergötland (i Skultorp nära Skövde) forskade han i hembygdsnära frågor. Åke och hustru Eva Bergström Hyenstrand publicerade flera småskrifter som rörde Skultorpsområdet. Tillsammans startade de även serien Mittarkeologi (MITTARK). Den första volymen "Romartida rikedom runt Billingen" i MITTARK 1, utgiven 2005, skrevs av Eva Bergström Hyenstrand med bidrag av Åke.

Den andra volymen, som Åke författade med bidrag av Eva Bergström Hyenstrand och Jan Svanberg förelåg som manus, när Åke dog och trycktes några veckor senare. Boken har titeln *"Arns rike – bäst utan Arn. Föreställningar och tolkningskritik kring äldsta medeltid i Västergötland"*, MITTARK 2. Denna bok, tryckt i Falköping i december 2007, har tillkommit på grund av den under hösten 2007 fortsatta hanteringen av "Arnsagan" med bl a filmprojekt och turistsatsningar, främst i Skaraborg.

Boken försöker belysa och förklara verkligheten bakom Jan Guillous fyra romaner om tempelriddaren Arn i Västergötland under 1100-talet. "Arns rike" kan närmast identifieras med Skaraborgs län. Redan på 1980-talet engagerade sig Åke i debatten om var "Sveriges vagga" stod. Åke tog avstånd från både "sveaskola" som "götaskola" och hävdade tidigt att bakgrunden till det svenska rikets bildande hade en europeisk bakgrund under 1000- och 1100-talen. Hans stora kunskaper om den historiska utvecklingen i Västergötland dokumenteras i hans sista bok.

Boken bygger bl a på tidigare verk av Åke samt på artiklar i Skaraborgs Allehanda åren 2001-2004 där Åke tillsammans med Jan Svanberg och Eva Bergström Hyenstrand behandlat äldre medeltid i regionen.

Huvudbudskapet i "Arns rike" är att Skaraborgsdelen ur arkeologisk och tidighistorisk synpunkt närmast är ett "sagoland" i Norden med hänsyn till stenkammargravar, andra forntida gravmonument, boplatser, kyrktäthet mm. Västergötland och Skaraborg "är ett av

norra Europas mest sammansatta och intressanta områden". Landskapet är skriver Åke "en lärobok i bergarternas geologi, istidsbildningar och människors näringsliv i äldre tider". Till detta kommer en stark litterär och forskningshistorisk tradition. Mot denna bakgrund frågar sig Åke oroligt vilka kunskaper "turistindustrin" kring Arn kan tillföra.

"En Arn-turism kan punktvis ge viss upplevelse och elementär kunskap, t ex kring klostren, Husaby och vissa kyrkor. Detta är gott i och för sig, men det blir då så lätt att glömma allt det oändligt rika upplevelseinnehåll regionen erbjuder", skriver Åke i en excurs avslutningsvis. Åke oroar sig för att en ytlig Arn-turism ("litterär turism") kan innebära att regionens unika kultur- och naturvärden inte kommer till sin fulla rätt på bekostnad av en ytlig Arn-turism, t o m bli en belastning för en allmän, bred turism i Västergötland.

De olika kapitlen i boken har formen av essäer – delvis fristående från varandra. Det första innehåller fem prologer, bl a om historieskrivningens fyra nivåer. Kapitel två handlar om Jan Guillou, Arn och historiska verkligheter. Tredje kapitlet innehåller några perspektiv på den tidigaste medeltiden, kapitel fyra behandlar götar, sveoner och Mäster Adam och en tillbakablick på 1000-talet. I kapitel fem tar Åke upp myten om det förbisedda landskapet och i kapitel sex olika källmaterial. Kapitel sju behandlar landet, kyrkan och myten om korsriddaren, kapitel 8 har titeln "Den heliga, den legendariska och den salige". Kapitel 9 har den träffande titeln "En slutsats: verkligheten överträffar alla sagor!". Slutligen avslutas boken med

excursen ”Om besöksnäringar och turism – huvudsakligen i Skaraborg”. Samtliga illustrationer är samlade i ett avslutande block.

Vad som är särskilt intressant med Åkes sista bok är de reflexioner han gör om vissa traditionella föreställningar. Åke ifrågasätter flera och kommer med nya tolkningar. Det skulle föra för långt att här ta upp allt som förs fram i boken. Det kan dock ha sitt intresse att nämna Åkes förklaring när det gäller det myckna kyrkobyggandet i Västergötland under främst 1130-talet. Det var en mycket orolig period i regionen med uppror, krigshändelser, slag och mord. Allt detta tillhörde det dagliga livet för samhällets översta skikt. Kyrkobyggandet tillkom, menar Åke, alls inte i en period av stabilitet, snarare i syfte att åstadkomma en stabil situation. Biskoparna blev en politisk faktor att räkna med liksom behovet av olika helgonpersoner som symboler – i Västergötland t ex Helena av Skövde.

Avslutningsvis skriver Åke att ”medeltidens världsbild var en helt annan än vår” och att det är ”omöjligt att skriva sann historia”. ”Absoluta sanningar existerar heller inte. Vi kan dock försöka förstå det förgångna och skapa sannolikheter bakom namn och årtal. Där kan även fantasin vara till hjälp, omsatt i spännande hypoteser och ’upp- och nedvändande’ av traditionella föreställningar”.

In i det sista var Åke alltså aktiv forskare och debattör. Hans sista skrift om ”Arns rike” vittnar om Åkes bredd inte bara som arkeologisk forskare utan också om hans intresse för historia och hembygden!

Nils Ringstedt
Författarvägen 5
167 71 Bromma
Nils.ringstedt@globalnet.net

Björn Ambrosiani 80 år

Svenska Arkeologiska Samfundet gratulerar professor Björn Ambrosiani, välkänd bebyggelsearkeolog och Birkautgravare, som fyller 80 år lördagen den 8 mars. Björn var - som säkert många minns - Samfundets ordförande åren 1989-1991.

NYA LEDAMÖTER

Till Samfundet har följande nya ledamöter invalts:

Anna Arnberg, Stockholm
Tony Björk, Kristianstad
Anders Edring, Kristianstad
Maria Lowe Fri, Stockholm
Petra Nordin, Mölndal
Jonna Ulin, Kungsbacka
Erika Weiberg, Uppsala

ÅRSAVGIFT 2008

Vi har nu gått in i ett nytt år och med det följer en ny årsavgift. Liksom i år kommer den blygsamma summan av 100 kronor att tas ut. Betala in avgiften på pluskonto 351210-0. Glöm inte att notera avsändare och att inbetalningen avser årsavgift 2008. I och med detta önskar också redaktionen att alla som på något sätt bytt adress eller e-postadress meddelar det till Bodil Petersson som ansvarar för Samfundets ledamotsregister. Bodil kan nås på telefon 046-2224515 eller e-post bodil.petersson@ark.lu.se eller postadress Lunds universitet, Institutionen för arkeologi och antikens historia, 223 50 Lund.

GJALLARHORNET

Deadline för nästa Gjallarhornet är den 30 april. Bidrag skickas till Anders Hansson, helst med e-post: anders.hansson@jamtli.com

Alternativt: Anders Hansson, Jämtlands läns museum, Box 709, 831 28 Östersund.

Du vet väl att du kan få Gjallarhornet per epost!? Skicka din epostadress till Bodil Petersson, bodil.petersson@ark.lu.se

NY HEMSIDA

Samfundet har numera en helt ny hemsida. Ny layout, nytt innehåll och ständigt aktuell.

Besök Samfundet på dess nya adress

www.arkeologiskasamfundet.se

Current Swedish Archaeology har som tidigare adressen

www.currentswedisharchaeology.org

